

Utilregnelig i gjerningsøyeblikket?

PODKAST

I studien som er publisert i Tidsskrift nr. 4/2015 har Christian Aarup Skeie og Kirsten Rasmussen undersøkt lagmannsrettsavgjørelser hvor den tiltalte er kjent utilregnelig ved tidspunktet for handlingen, og undersøkt i hvilken grad det synes å være en sammenheng mellom psykisk tilstand og handling.

En av fire ikke sammenheng

- I noen under en fjerdedel av de rettsavgjørelsene vi så på, vurderte vi at det ikke forelå noen sammenheng mellom psykisk lidelse og handling. I de alvorligste sakene, som drap og drapsforsøk, fant vi en sammenheng mellom tilstand og handling. I mindre alvorlige saker, for eksempel narkotika og vinningsforbrytelser, var det mindre sannsynlig at det forelå en sammenheng mellom tilstand og handling, forteller Rasmussen. Hun er professor i rettspsykologi.

Vinning og narkotikaforbrytelser, men også ildspåsettelse, sedelighetsforbrytelser, voldtekt og voldtektsforsøk var de mest vanlige forbrytelsene i de tilfellene der det ble vurdert ikke å være noen sammenheng mellom sykdom og kriminell handling. De vanligste diagnosene var schizofreni, schizotyp lidelse og paranoide lidelser.

For lett å bli funnet utilregnelig?

Rettspsykiatrien fikk hard medfart i forbindelse med rettssaken mot Anders Behring Breivik, og blåste liv i en gammel debatt om den norske straffelovens utilregnelighetsregel. Er det for lett å bli funnet utilregnelig? Noen mener det, og begrunner det med at vi i Norge bruker det såkalte medisinske prinsipp. De mener det psykologiske prinsipp ville gitt færre frifinnelser.

Randi Rosenqvist, spesialist i psykiatri, ansatt ved Ila fengsel og forvaringsanstalt og tidligere leder for Den rettsmedisinske kommisjon, forklarer forskjellen mellom de to prinsippene.

- Det medisinske prinsipp tilsier at man blir frifunnet for en ellers straffbar handling dersom man begikk den mens man var veldig psykisk syk. Det psykologiske prinsipp forutsetter at handlingen ble begått fordi gjerningsmannen var veldig syk. Intuitivt er det det psykologiske prinsipp som er det «riktige», likevel mener jeg at det medisinske prinsipp er å anbefale, sier hun.

Skeie og Rasmussen bedømmer det altså slik at det i 17 av 75 saker ikke forelå noen sammenheng mellom sykdom og handling. Det kan bety at det medisinske prinsipp gir straffritak i en ikke ubetydelig mengde saker hvor gjerningsmannens psykiske lidelse ikke har påvirket den kriminelle handlingen, skriver de.

- Dette betyr ikke at vi kan utelukke at det foreligger en slik sammenheng. Men vi kunne ikke påvise det, eller finne holdepunkter for det, sier Rasmussen.

Trengs mer forskning

Rosenqvist skriver i en lederartikkel at det er vanskelig å vite hvor presist Skeie og Rasmussen har kunnet besvare sitt spørsmål. Hun mener at studien hadde gitt mer informasjon dersom de også hadde vurdert de rettspsykiatriske erklæringene.

- Men hva som egentlig foregikk i hodet på gjerningsmannen, vil vi aldri kunne vite eksakt, skriver hun.

Kirsten Rasmussen er klar over at studien deres har noen usikkerhetsmomenter, men understreker at funnene er i tråd med vitenskapelige funn fremkommet med bedre egnet metodikk. Både Rasmussen og Rosenqvist er enige om at dette er et felt som skriker etter mer forskning.

Publisert: 2. november 2018. Tidsskr Nor Legeforen. DOI:

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2020. Lastet ned fra tidsskriftet.no